

— Ett var klart: Kongens nei! Krigen fortsatte, sier J. C. Hauge

114580

— Jeg tror det sto tindrende klart for hver eneste nordmann, gammel som ung, at krigen mot tyskerne fortsatte etter at felttoget i Norge var slutt i 1940. Kapitulasjonsoverenskomstene var ikke akkurat av de illegale dokumenter som var mest i omlop blant oss under okkupasjonen, vi kjente ikke ordlyden i dem. Men det var én ting vi kjente: **Kongens nei!**

Slik formulerte Hjemmefrontens sentrale leder i Norge under krigen, høyesterettsadvokat Jens Chr. Hauge, sitt syn på et av strids spørsmålene i Jacobsen-Løberg-saken som vidne i Oslo byrett i går. Han opplyste at han under hele krigen ikke traff et eneste menneske som ytret tvil om at Norge var i krig. — Det var jo det at kampen fortsatte, som holdt oss oppe, sa vidnet.

Jens Chr. Hauge var under siste del av krigen sjef for de norske Hjemmestyrkenes sentrale ledelse, og han oppholdt seg i Norge fra Års-skiftet 1944-45, da han var en kort tur i London, og helt frem til frigjøringen.

Vidnet forklarte at det på forhånd i direktiver var fastlagt med stor omhu hvordan overgangen fra krig til fred skulle skje, hvem som skulle foreta arrestasjoner osv.

— Motstanden i Norge, som ble ført med stor bitterhet, var en kamp mot tyskerne og deres medhjelpere, men det var mer enn det — sa vidnet — det var også en kamp for våre idealer, for vår tankeverden, for rettssatten. Dette faktum spilte en rolle for alle direktiver som ble gitt, og det var målet å gjennomføre rettsoppgjøret i pakt med vår ide-verden, strengt, men rettferdig!

Bevæpnet hird

Vidnet mente at for å få et riktig bilde av tiden for frigjøringen, måtte man forsøke å sette seg inn i situasjonen slik den var den gang. Quisling hadde i januar 1945 omstøttet overtatt tyskerne til å utlevere våpen til utrustning av de såkalte alarm-enheter i hirden. Det ble stabled ca. 3000 menn på benene med disse våpen, og alarm-enheter deltok i ganske stor utstrekning i raziaer mot Hjemmestyrkene. Senere på våren ble det gitt tillatelse av tyskerne til å utvide alarm-enheter til såkalte hirdbataljoner, og det var meningen at 12 000 mann fordelt på 21 bataljoner skulle settes opp. Fjendepartien så denne styrke skulle være inne til enhver tid, mens resten skulle være mobiliseringsklar.

— Det pågikk en ganske intens virksomhet på dette felt helt frem til frigjøringen, og vi vet fra tyske dokumenter at organiseringen av hirdbataljonene hadde forløst et forberedende stadium da freden kom, sa vidnet.

Han understreket at på denne bakgrunn var det ingen som kunne vite hva som ville skje: — Vi så jo hva som var i gang, men vi kunne ikke bedømme intensjonene bak det. Var uhyggeligste frukt var imidlertid at vi sto overfor forberedelsen til en borgerkrig, et forsøk fra Quislings side på å opprettholde sitt regime også etter en tysk kapitulasjon. Vi vet nå etterpå at det ikke var grunn for noen borgerkrig-pårole. De fleste NS-folk var klar over at slaget var tappt og at det gjaldt å holde seg i ro. Men det var dessverre noe vi ikke visste den gang!

Vidnet understreket at det de siste månedene for frigjøringen ble utstedt ordre etter ordre til Hjemmestyrkene hvor det ble innskjerpet at deres viktigste oppgave var gjensom disiplin og tilbakeholdenhet å utnå en kamp i forbindelse med en tysk kapitulasjon. Styrkenes oppgave var å beskytte landet, men det kunne selvsagt bli nødvendig å gå til angrep på hirdavdelin-

ger som ikke la ned våpene frivillig. Hjemmestyrkene hadde også til oppgave å beskytte fangeleirene, og å foreta arrestasjoner av NS-folk i nøkkelstillinger, sa vidnet.

Han opplyste at Hjemmestyrkene ikke skulle foreta seg annet under sin egen ledelse, enn å tre inn hvor det var nødvendig med våpen, i oppgaver hvor det var en viss militær fare. Det øvrige var rikspolitiets ansvar. Quisling selv og hans regjering sto imidlertid for Hjemmestyrkenes arrestasjonsliste som var satt opp i forståelse med rikspoliti-sjefen.

— Var selve arrestasjonen av Quisling et problem som opptok Dem? spur høyesterettsadvokat Annæus Schjødt jr.

— Det er klart at det opplok oss. Vi visste jo ikke hva slags holdning den mannen ville innnta, om han ville bli desperat og bruke sine styrker.

Vidnet opplyste at han kom til Møllergaten 19 7. mai 1945, og på dette tidspunkt var problemet å skaffe pollistasjonen en rimelig grad av militær beskyttelse.

Vil tyskerne skyte?

Det var fremdeles tyskerne og Quisling som hadde makten og som hadde våpene, og først etter spesiell tillatelse ble Milorg i Oslo mobilisert om ettermiddagen 7. mai. Så sent som om morgenen 8. mai var det et hovedspørsmål for hjemmefrontledelsen om tyskerne ville begynne å skyte på hjemmefront-folk hvis de viste seg på gaten. Tyskerne hadde allerede gitt beskjed om at hvis Hjemmefronten forsøkte å ta kringkastinghuset, ville det bli kamp.

Advokat Schjødt spurte vidnet om det var snakk om at Quisling skulle gis «særlig internering» ved arrestasjon: — Vidnet dr. med. Bjørn Foss har i retten fortalt at han om morgenen 8. mai fikk beskjed fra sjefen for Milorg i Oslo, advokat Lorenz Brinch, om å snakke med Quisling og tilby ham opphold i en villa på Holmenkollen sammen med sin hustru!

— Det kjente jeg ikke noe til, men jeg vil si at Brinch, som jeg vet er en klok og fast mann, kunne gjøre rett i å finne et midlertidig arreststed for Quisling utenfor Møllergaten 19 på det tidspunkt. Fengslene var fremdeles ikke på hendene til lovlige, norske myndigheter. For en annen situasjon var etablert, var det fornuftig å finne et annet sted for Quisling, enten det nå var i en villa på Holmenkollen eller i en leilighet i Vognmannsgaten.

Men hvis noen hadde tillatt seg et øyeblikk å antyde at Quisling skulle ha noen annen form for arrest enn alle andre, så ville det ha vært det groveste brudd mot de direktiver som forelå.

— Dr. Foss sier i sitt vidneprov så han avla rapport til Dem om sitt besøk hos Quisling på Gimle 8. mai. Han forklarte at De bodde her under dekknavnet dr. Fjeld på Hotel

Hjemmefrontens leder under krigen, høyesterettsadvokat Jens Chr. Hauge i vitneboksen i går. Bak advokat Hauge skimtes Hans S. Jacobsen, og helt i bakgrunnen sees et av de øvrige vitner i går, forhandlingsjef i Norsk Lærerverg, Kåre Norum.

Bristol. Har De noen erindring om det?

— Nei, og det ville forbause meg om ikke en slik ting skulle ha gjort inntrykk på meg. Mitt dekknavn var forøvrig ikke dr. Fjeld, det var dr. Bratt!

Likvidasjoner

Høyesterettsadvokat Albert Wiesener kommer inn på de likvidasjoner av angivere Hjemmefronten utførte under krigen: — Betrakket De disse likvidasjoner som kamp, som en skiring eller som motterrore?

— Likvidasjonene var et ledd i en forsvarskamp, og ble bare foretatt i ytterst få tilfelle hvor det ingen annen utvei var.

Jeg kan fortelle hva De antagelig ikke vet, at i mer enn et tilfelle gikk Hjemmefronten til arrestasjoner av angivere i det okkuperte Norge. De ble holdt under forvaring i Norge, inntil de kunne transporteres over til Sverige. Jeg forteller dette for å illustrere hvor uvillegge vi var til å foreta likvidasjoner.

Det var bare i de tilfelle hvor angiverne var til fortsatt fare at likvidasjoner ble foretatt. Gjennom hele krigen var for eksempel Hjemmefronten på jakt etter Rinnan. Han ville ha blitt skutt øyeblikkelig om det hadde budt seg en anledning.

— Ble det foretatt andre likvidasjoner, som undro seg Hjemmefrontens kontroll?

— Det vil jeg anse for å være nokså naturlig. Advokat Schjødt viste til side 374 i Hewins bok, hvor det sies at det ble foretatt 200 likvidasjoner, og spurte om vidnet mente dette tall var for høyt. Vidnet svarte at han hadde sett en liste som var utarbeidet av en gestapist, og på denne liste var det 63 navn på likviderte. Han mente at selv dette tall var for høyt.

Advokat Wiesener: — Hvorfor ble ikke disse likvidasjoner gransket etter krigen?

— Fordi de menn som var med, og som løp en stor personlig risiko, hadde krav på ikke å bli trukket for retten og behandlet som kriminelle. De to advokater, advokat, er den norske rettsstats syn.

— Var det et løfte som ble gitt på forhånd, eller et etterpå-standpunkt?

— Vi behøvde ikke å gi noen løfter på forhånd til de folkene som kjempet på vår side!

To andre vitner som ble eksaminert i går, dagens rettsmøte, forhandlingsjef i Norsk Lærerverg, Kåre Norum og lagdommer Lars L'Abée-Lund, forklarte seg begge om stundom omstendighetene omkring Quislings arrestasjon.

Quisling ventet en annen behandling

Schjødt: — Da Quisling og hans ministre meldte seg om morgenen, var det da noen uro omkring arrestasjonen?

— Jeg har ikke vært tilstede under noen andre arrestasjoner, så jeg vet ikke hva den vanlige fremgangsmåte er. De ble spurt om personalia, de ble spurt om de kom frivillig, og etter å ha vært innom kriminalsjefens kontor ble de ført til sine celler. Det var rene rutinespørsmål som ble stilt.

Vidnet nevnte at da Quisling svarte på overbøjet Hafredals spørsmål, sa han: — Jeg kommer frivillig, og jeg hadde ventet meg en annen behandling! Overbøjet spurte om Quisling ønsket også noen av de vaktmannskapene som skulle passe på fangene var tilstede. Politimesteren understreket at de fanger som nå var fort inn, skulle behandles på vanlig måte, og han ønsket at alt skulle gå for seg i former som var rettsstaten verdig. Han henstilte til menneskene om ikke å hovre overfor fangene, og ikke elde seg over deres skjebne.

Lagdommer Lars L'Abée-Lund, som var medlem av den hemmelige politiledelse under krigen, og som ble kriminalsjef og sjef for etterforskningen i landsviksakene etter krigen, opplyste at han kom til Møllergaten 19 om ettermiddagen 7. mai, og han oppholdt seg her praktisk talt uavbrutt i de neste 48 timer. Han opplyste at den første for-ling han fikk med NS-folk utenfra, var da kommissær statsråd, professor Skarpenng motte opp om ettermiddagen 8. mai og ville bli orientert om situasjonen. Han fikk en slik orientering, og valgte å bli på Nr 19 under politiets varetekt.

— Dr. Foss har fortalt at han hadde en samtale med Dem og rikspolitietsjefen etter sitt besøk på Gimle, sier advokat Schjødt.

— Det har jeg overhodet ingen erindring om.

— Det er opplyst at Quisling ble tilbudt en «særlig internering»!

— Et slikt tilbud kunne neppe ha kommet fra en kompetent myndighet. Det var tre illegale organisasjoner som arbeidet parallelt, den militære, den sivile og politiet. Det er helt på det rene at arrestasjonene skulle foregå i politiets regi, og Quisling og hans ministre sto på politiets liste.

Dagens rettsmøte i byretten vil antagelig hovedsakelig gå med til advokat Wieseners dokumentasjon. Det vil trolig bare bli fort et vidne-tidligere riksadvokat Andreas Aulie.